

**การศึกษาสภาพ และปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน
สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในโรงเรียนสัมมาสิกขาศีระโสภ
อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ**

**THE STATE AND PROBLEM OF APPLYING LOCAL WISDOM TO TEACHING AND
LEARNING SOCIAL STUDIES IN SUMASIKASISASOK SCHOOL, SISAKET PROVINCE**

ลดาวัลย์ มะลิไทย (Ladawan Malithai) *

ดร.สถาพร ชันโต (Dr. Sathaporn Khanto) **

เยาวภา ประคองศิลป์ (Yaowapa Prakongsilpa) ***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในโรงเรียนสัมมาสิกขาศีระโสภ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยพบว่าครูนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.46 ผู้บริหารมีแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.42 ผู้บริหารและครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.34 ปัญหาในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้พบว่าครูมีปัญหามากที่สุด ค่าเฉลี่ย 2.34 และปัญหาการมีส่วนร่วมในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้พบว่าครูมีปัญหามากที่สุด ค่าเฉลี่ย 2.34

ABSTRACT

The purpose of the study was to investigate the state and problem of applying local wisdom to teaching and learning social studies in Sumasakasisa-asok school, Sisaket Province. The research result found out that applying local wisdom to a teaching process in human to natural social studies : in can be conclude have a mean 4.42 by school boards. In Participation in applying local

คำสำคัญ: สังคมศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น การเรียนรู้

Key words: Social Studies, Local Wisdom, Learning environment relation : in overall , the teachers

* นักศึกษา หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

*** รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

have a mean 4.46 of applying follow by the school directors. Ways to apply local wisdom in teaching wisdom to teaching and learning social studies, the school directors and teachers have mean 4.34. Problems in applying local wisdom to teaching and learning social studies : the research found that teachers has mean 2.34 problem. Problems in applying local wisdom to teaching and learning social studies : the research found that teachers has mean 2.34 problem.

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โลกปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ในขณะเดียวกันมีการเกิดขึ้นของเทคโนโลยีต่าง ๆ มากมายเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ซึ่งผลที่ได้จากการนำนวัตกรรมใหม่ๆ มาใช้นอกจากเกิดประโยชน์ อันมากมายแล้วยังมีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของคนอย่างยิ่งทั้งในแง่สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม

การศึกษาของไทยในปัจจุบันได้มีการปรับปรุงพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและวิถีการดำรงชีวิต ดังนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายการจัดการศึกษาของชาติ เพราะโรงเรียนถือเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและชุมชนถือเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีคุณค่า ดังนั้นสถานศึกษาแต่ละแห่งจึงได้มีการนำเอาวิถีชีวิตหรือทรัพยากรที่มีในชุมชนมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนและให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน เพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของชุมชน (เจนจิรา ลาดบัวขาว, 2546)

โรงเรียนสัมมาสิกขาศรีชะอโคกเป็นโรงเรียนที่มีการสร้างหลักสูตรขึ้นมาเองโดยใช้องค์กรและภูมิปัญญาในท้องถิ่นเป็นแม่แบบในการจัดการศึกษา (อุ้นเอื้อ สิงห์คำ, 2548) ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการวิจัยในเรื่องสภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ว่ามีสภาพการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนอย่างไร มีปัญหาในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนหรือไม่ อะไรบ้าง ซึ่งข้อมูลที่ได้จะเป็นประโยชน์ในการนำไปปรับปรุงและพัฒนาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาอื่น ๆ ต่อไป

1. คำถามการวิจัย

1. โรงเรียนสัมมาสิกขาศรีชะอโคก มีสภาพการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนอย่างไร
2. โรงเรียนสัมมาสิกขาศรีชะอโคก มีปัญหาในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนหรือไม่ อะไรบ้าง

2. วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในประเด็นต่อไปนี้ 1) ลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) แนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ 3) การมีส่วนร่วมในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้

3. วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาในครั้งนี้ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 8 คน ครูผู้สอน จำนวน 12 คน และปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 20 คน รวม 40 คน ในโรงเรียนสัมมาสิกขาศีระะโศก อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ

ตัวแปรหลักในการวิจัย คือ สภาพ และปัญหาในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วยตัวแปรย่อยที่จะศึกษา ได้แก่ 1) ลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) การมีส่วนร่วม 3) แนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ประกอบด้วย 1) แบบสอบถามสภาพ และปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยใช้ในการเก็บข้อมูลในประเด็นดังต่อไปนี้ (1) ลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน (2) การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน (3) ปัญหาในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน 2) แบบสัมภาษณ์สภาพ และปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยใช้ในการเก็บข้อมูลในประเด็นดังต่อไปนี้ (1) ลักษณะภูมิปัญญาที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน (2) การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน (3) ปัญหาในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน (4) แบบสังเกตพฤติกรรมโดยใช้ในการเก็บข้อมูลใน 3 ประเด็นเช่นเดียวกับแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่กล่าวมาแล้ว

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้ 1) การค้นคว้าข้อมูลทุติยภูมิ เป็นการค้นคว้าจากเอกสารที่ผู้อื่นจัดทำไว้แล้ว เช่น หนังสือ บทความ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น 2) การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ เป็นการเก็บข้อมูลในพื้นที่ ได้แก่ (1) การเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ (Interview) โดยใช้แนวทางการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview Guide) และการสนทนาทั่วไป กลุ่มเป้าหมายที่ทำการศึกษา คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และปราชญ์ชาวบ้าน โดยเก็บข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป และความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน (2) การเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม โดยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายคือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากแบบสัมภาษณ์และข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม และอภิปรายผลเชิงบรรยาย

4. ผลการวิจัยและอภิปรายผล

4.1 ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ผลการวิจัยนำเสนอเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

4.1.1 ลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ โดยภาพรวมผู้บริหารและครูผู้สอน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ส่วนปราชญ์ชาวบ้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าผู้บริหารสถานศึกษาและปราชญ์ชาวบ้านมีการนำลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านคำสอนศาสนาเรื่อง คำสอนในด้านความเชื่อเรื่องความดี ความชั่ว ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี เรื่อง ขนบธรรมเนียมประเพณีในการดำเนินชีวิต เช่น การเคารพผู้อาวุโส การถือศีล การกินมังสวิรัต มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด เพราะสิ่งเหล่านี้อยู่ใกล้ชิดกับคนในท้องถิ่นในการดำเนินชีวิตประจำวัน คำสอนศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณีที่คนในท้องถิ่นได้ประพฤติปฏิบัติต่อกันมา เช่น การเชื่อเรื่องความดีความชั่ว การถือศีล 5 และศีล 8 การรับประทานมังสวิรัต สิ่งเหล่านี้ล้วนเกี่ยวข้องกับศาสนาที่คนในท้องถิ่นยึดถือปฏิบัติ ตามหลักคำสอนของศาสนา ซึ่งทำให้คนในท้องถิ่นมีความสามัคคี เคารพกฎกติกาของท้องถิ่น มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการถ่ายทอดวิถีการปฏิบัติจากคนรุ่นก่อนสู่คนรุ่นหลัง สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม มาตรฐาน ส 1.2 ยึดมั่นในศาสนา การกระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม และศรัทธาในพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับหลักจริยธรรมคุณธรรม ในการควบคุมความประพฤติสามารถนำความคิด ความเชื่อ และความศรัทธาทางศาสนาเป็นแนวทางให้ผู้เรียนมีอุดมคติในการดำเนินชีวิตและปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนา เพื่อพัฒนาตนให้เป็นคนดี บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

4.1.2 ลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยภาพรวมพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ครูผู้สอนและปราชญ์ชาวบ้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการประกอบอาชีพภายในชุมชน เรื่องเกษตรธรรมชาติ เช่น เกษตรอินทรีย์ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และปราชญ์ชาวบ้านมีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด สอดคล้องกัน ทั้งนี้เพราะการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนศรัทธาในศาสนาเน้นการพึ่งพิงธรรมชาติซึ่งสร้างความสมดุลให้กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พึ่งตนเองและธรรมชาติมากกว่าพึ่งพิงนายทุนและเทคโนโลยี สอดคล้องกับแนวคิดของ กรมวิชาการ (2540) กล่าวว่า เนื่องจากมนุษย์อยู่กับธรรมชาติในการประกอบอาชีพต่างๆ ของมนุษย์จึงจำเป็นต้องพึ่งพิงอาศัยสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น และสามารถปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับการดำรงชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งเป็นการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เกิดความสมดุล และสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ มาตรฐาน ส 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภคการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

4.1.3 ลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับประสบการณ์ โดยภาพรวมพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ส่วนปราชญ์ชาวบ้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าครูผู้สอนและปราชญ์ชาวบ้านมีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านประสบการณ์ เรื่องประสบการณ์ในการทำงานมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมากสอดคล้องกัน เพราะประสบการณ์ในการทำงานของคนคนหนึ่งมีเรื่องราวที่น่าสนใจที่บ่งบอกถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างหลากหลายจากระยะเวลาและสถานที่ที่แตกต่างกัน ประสบการณ์ในการทำงานเป็นสิ่งสำคัญในการนำมาปรับประยุกต์ในการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กรมวิชาการ (2544) กล่าวว่า การเรียนการสอนเป็นบรรยากาศของการส่งเสริมการคิดขั้นสูง ในประเด็นหัวข้อที่ลึกซึ้งท้าทาย ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนอย่างมีความหมายได้รับการประเมินที่เน้นการนำความรู้มาประยุกต์ใช้ได้ทุกมาตรฐานของการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีการจัดเตรียมโครงงานที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงของสังคมที่ให้ผู้เรียนได้นำสิ่งที่เรียนไปใช้ได้จริงในการดำเนินชีวิต ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนจึงเน้นการให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติเพื่อฝึกทักษะต่างๆ ที่ทำให้นักเรียนสามารถนำไปใช้ได้ในการดำเนินชีวิตเป็นสำคัญ

4.2 สภาพและปัญหาแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ผลการวิจัยนำเสนอเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

4.2.1 แนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยภาพรวมพบว่าผู้บริหารสถานศึกษาและปราชญ์ชาวบ้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ส่วนครูมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และปราชญ์ชาวบ้าน มีแนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนมากที่สุดในด้านนโยบาย เรื่องการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของผู้เรียน ทั้งนี้เนื่องจากการดำเนินชีวิตของผู้เรียนและของทุกคนในชุมชนศิระะโสโกจะต้องยึดหลักปฏิบัติเป็นแนวเดียวกันคือ ถือศีล 5 หรือศีล 8 การกินมังสวิรัต การกินอยู่อย่างพอเพียง การไม่ยึดติดในทรัพย์สินสมบัติ การไม่หลงมกมายในสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งลี้ลับการบูชา เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นข้อแตกต่างของคนในชุมชน โรงเรียนจึงมีการจัดทำหลักสูตรของตนเองขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม คือ ให้เป็นผู้ที่มี ศีลเด่น เป็นงาน ชาญวิชา สอดคล้องกับแนวคิดของ อุ่นเอื้อสิงห์คำ (2548) คือ การจัดการเรียนการสอนเรื่อง ศีลเด่น เป็นงาน ชาญวิชา มีการบูรณาการการศึกษาให้สอดคล้องกันซึ่งเป็นวิถีชีวิตปกติ มีวัฒนธรรมนำมาเป็นข้อปฏิบัติในชีวิต คือ พัฒนาคนด้วยศีลให้มีคุณธรรม เพื่อไปใช้ในการทำงาน ชีวิตคือการทำงาน ในกระบวนการทำงานต้องมีการเรียนรู้เพื่อพัฒนางาน ซึ่งคือข้อมูลวิชาการในแต่ละอย่าง มีคุณธรรม 6 ประการ ได้แก่ สะอาด ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ เสียสละ กตัญญู สำหรับชาญวิชานั้นเป็นส่วนหนึ่งของเป็นงาน ดังนั้นชาญวิชาพร้อมกับเป็นงานจึงเป็นส่วนหนึ่งของศีลเด่น เมื่อนักเรียนปฏิบัติศีลแล้วจะส่งผลให้มีความตั้งใจและมีสมาธิในการทำงานและการทำงานเป็นจะมีวิชาการในเนื้อหาของการทำงานในที่สุด

4.2.2 ปัญหาของแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยภาพรวมพบว่าผู้บริหารสถานศึกษามีปัญหาในการปฏิบัติ อยู่ในระดับน้อยที่สุด ส่วนครูผู้สอนและปราชญ์ชาวบ้านมีปัญหาในการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าเรื่องที่ผู้บริหารสถานศึกษามีปัญหาในการปฏิบัติเกี่ยวกับแนวทางการนำ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน คือ ด้านนโยบาย เรื่องการกำหนดนโยบายของ โรงเรียนให้สอดคล้องกับแนวนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ส่วนครูผู้สอนและปราชญ์ชาวบ้านมี ปัญหาในด้านเครือข่ายการเรียนรู้ เรื่องสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนในท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมในการ จัดการเรียนการสอน ทั้งนี้เพราะกระทรวงศึกษาธิการ อาศัยอำนาจตามความในบทเฉพาะกาลมาตรา 74 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดให้มีหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช พ.ศ. 2544 โดยยึดหลักความมีเอกภาพด้านนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ โดยให้สถานศึกษาจัดทำสาระในรายละเอียดเป็นรายปี หรือรายภาคให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณสมบัติอันพึงประสงค์ เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและ ประเทศชาติ รวมถึงจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนแต่ละ กลุ่มเป้าหมายด้วย แต่จากโรงเรียนยังขาดการสนับสนุนจากส่วนกลางในการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ การกำหนดนโยบายของโรงเรียนยังมีบางส่วนที่ไม่สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ อีกทั้ง โรงเรียนยังขาดงบประมาณในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนจากหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง กรมวิชาการ (2538) ได้สำรวจพบว่าโรงเรียนยังขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณในการนำ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ไม่ว่าจะ เป็นการอบรมเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นหรืออบรมเกี่ยวกับการนำ ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการ จัดการเรียนการสอน

4.3 สภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการ สอน สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ผลการวิจัยนำเสนอเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

4.3.1 การมีส่วนร่วมในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยภาพรวมพบว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีการ ปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนปราชญ์ชาวบ้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียน การสอนมากที่สุดในด้านการตัดสินใจ เรื่องการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีการดำเนิน ชีวิตของผู้เรียน และเรื่องการกำหนดนโยบายของโรงเรียนให้สอดคล้องกับแนวนโยบายของกระทรวง ศึกษาธิการ ตามลำดับ สำหรับปราชญ์ชาวบ้านมีส่วนร่วมมากที่สุดในด้านการได้รับผลประโยชน์ เรื่อง โรงเรียนเป็นแหล่งสร้างองค์ความรู้ซึ่งได้รับความร่วมมือจากท้องถิ่น ทั้งนี้เพราะผู้บริหารสถานศึกษา เป็นผู้ที่มีอำนาจและหน้าที่ในการบริหารสูงสุด ทั้งในด้านการตัดสินใจ การประเมินผล และการบริหาร วิชาการอื่นๆ ส่วนครูผู้สอนเป็นผู้ที่มีบทบาทในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน มากที่สุด การสร้างองค์ความรู้จากภูมิปัญญาชาวบ้านและปราชญ์ชาวบ้านทำให้ชาวบ้านรู้สึกมีคุณค่า และสามารถถ่ายทอดประสบการณ์ในชีวิต ประสบการณ์ในการทำงาน ความเชี่ยวชาญเฉพาะของแต่ละ

คน ให้กับนักเรียนที่สนใจ และมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ทั้งเป็นผู้สอน เป็นวิทยากร สอดคล้องกับแนวคิดของกรมวิชาการ (2544) กล่าวว่าผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาและพัฒนาท้องถิ่นจะต้องช่วยกันให้ความรู้และเน้นให้เห็นถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาของท้องถิ่น ดังนั้นการให้ท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทของตนและโรงเรียนได้มีการจัดการเรียนการสอน โดยใช้กิจกรรมชุมชนเข้ามาให้สัมพันธ์กับกระบวนการเรียนการสอนก็จะทำให้การจัดทำหลักสูตร สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

4.3.2 ปัญหาการมีส่วนร่วมในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน สารสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยภาพรวมพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีปัญหาในการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด ครูผู้สอนและปราชญ์ชาวบ้านมีปัญหามากในการปฏิบัติ น้อย สอดคล้องกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าด้านการปฏิบัติ เรื่องการส่งเสริมจากหน่วยงานระดับ อำเภอและจังหวัด ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และปราชญ์ชาวบ้าน มีปัญหาในการมีส่วนร่วมมากที่สุดทั้ง 3 กลุ่ม ทั้งนี้เพราะการส่งเสริมจากหน่วยงานระดับอำเภอและจังหวัด ยังไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริหาร ครูผู้สอน และปราชญ์ชาวบ้านได้ทั้งหมด อีกทั้งการตัดสินใจในเรื่องการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นและการวางแผนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนยังต้องได้รับการลงมติเห็นชอบจากผู้บริหาร ครูผู้สอน และปราชญ์ชาวบ้านก่อน จึงมักจะทำให้การดำเนินงานในการจัดการเรียนการสอนบางเรื่องสะดุดและอาจล่าช้าไปบ้าง ปัญหาที่เกิดขึ้นก็เป็นเพียงปัญหาเล็กๆ น้อยๆ เท่านั้น ยังไม่อยู่ในเกณฑ์ที่ต้องรีบแก้ไขอย่างเร่งด่วน แต่ทั้งนี้เมื่อเกิดปัญหา ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และปราชญ์ชาวบ้านจะหาวิธีการแก้ไขปัญหานั้นเพื่อไม่ให้ปัญหาลittle นั้นกลายเป็นปัญหาใหญ่โตและส่งผลกระทบต่อนักเรียนและชุมชนได้ รัศนะ บัวสนธิ์ (2535) ได้กล่าวไว้ว่า วัตถุประสงค์ของหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนและวิธีการวัดและประเมินผล นโยบาย การควบคุมวิชาการจากหน่วยงานบังคับบัญชาและจากส่วนกลางเป็นอุปสรรคที่สำคัญที่ทำให้การใช้หลักสูตรไม่ประสบผลสำเร็จ อุ่นเอื้อ สิงห์คำ (2548) ได้ให้แนวคิดไว้ว่า ลักษณะของการร่วมมือ ทั้งสถานศึกษา บ้าน วัด และสถาบันต่างๆ ในชุมชนด้วยศรัทธา และฉันทะ จะช่วยพัฒนาทั้งนักเรียนและสังคมตามวิถีพุทธธรรม เพื่อประโยชน์สุขร่วมกัน

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

- 1) ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนควรได้รับการจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอ ทั้งในด้านวัสดุ-อุปกรณ์การจัดการเรียนการสอน และงบประมาณในการอบรม และประชาสัมพันธ์การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน
- 2) ควรมีเครือข่ายในการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งในโรงเรียน ชุมชน ท้องถิ่น โรงเรียนอื่นๆ และจากส่วนกลาง เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน
- 3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาควรมีการสนับสนุนให้โรงเรียนรวบรวมแหล่งข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสะดวกต่อการนำมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

- 4) ควรศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน
- 5) ควรมีการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนและท้องถิ่นให้มีความรู้ความสามารถ ความเข้าใจในเรื่อง การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง

5.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาสภาพและปัญหาของการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในโรงเรียนต่างๆ ไปด้วย
- 2) ควรมีการทำการสำรวจความคิดเห็นของนักเรียนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน
- 3) ควรศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

6. เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2540). การพัฒนารายวิชาสังคมศึกษาให้สอดคล้องกับท้องถิ่น ในหลักสูตรระดับมัธยมศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ศูนย์พัฒนาหลักสูตร.
- _____. (2538). รายงานผลการประเมินการใช้หลักสูตรปี 2535 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2535). หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- เจนจิรา ลาดบัวขาว. (2546). การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู. รายงานการศึกษาอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ทัศนีย์ ทองไชย. (2542). สภาพและแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- รัตนะ บัวสนธ์. (2535). การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น: กรณีศึกษาชุมชนหนึ่งในเขตภาคกลางตอนล่าง. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- รัศมี ทองบุตร. (2542). การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ประกอบการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- เวกวรรณ จ้ำสันเทียะ. (2541). การศึกษาการจัดการศึกษาเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2544). สารและมาตรฐานการเรียนรู้สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2544. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำเนียง สร้อยนาคพงษ์. (2535). การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้การสอนในโรงเรียน. สารพัฒนาหลักสูตร 11 (กุมภาพันธ์ - มีนาคม), 29.
- อุ้นเอื้อ สิงห์คำ. (2548). การศึกษาการดำเนินงานวิถีพุทธบุญนิยมของโรงเรียนสัมมาสิกขาศรีระอโศกจังหวัดศรีสะเกษ. รายงานการศึกษาอิสระ ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชธานี.